

بر بال اندیشه

در آستانه حکمت مشاء

www.ketab.ir

سر شناسه: خیری، علی، ۱۳۵۸/ عنوان: بر بال اندیشه/ مولف:
علی خیری./ مشخصات نشر: قم؛ لیلہ کوہ، ۱۳۹۱./ مشخصات
ظاهری: ۲۸۸ ص./ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۰۹۴-۱-۲/
وضعیت فهرست نویسی: فیپا./ موضوع: فلسفه./ رده بندی
کنگره: ۱۳۹۱ ۴ب۹خ/ B99+ رده بندی دیویی: ۱۰۰/ شماره
کتابشناسی ملی: ۲۹۷۸۴۵۱

« شناسنامه کتاب »

بر بال اندیشه

مؤلف: علی خیری

ناشر: انتشارات لیلہ کوہ

چاپخانه: چاپ سپهر

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: چاپ اول بهار ۱۳۹۲

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۰۹۴-۱-۲

مرکز پخش: قم. خیابان چهارمردان. کوچه شماره ۱۸. پلاک ۲۰۸

تلفن تماس: ۷۷۲۵۲۹۲-۷۷۰۵۱۹۰

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه ناشر

از آن زمان که حکمت یونانی - پس از آنچه در سده‌های میانی تمدن اسلامی به هر قصد و نیت روی داد - زیر سایه ی دعوت‌های قرآنی و عقل‌گرایی معتدل اسلام، در مجامع علمی مسلمانان به بار نشست، تا آن زمان که دو شاخه ی این معرفت عمیق در آب‌شخور بی‌بدیل حکمت متعالیه باهم در آمیختند، هیچگاه طلایه داران معارف دین در فهم، اثبات و تبیین نظریات و دریافته‌های خویش از آن بی نیاز نبوده‌اند. این مهم در کنار دشواری‌های آموزش و فهم خردنامه‌های در هم تنیده ی موجود، ما را بر آن داشت که به مقصود درک عمیق‌تر و تمایز یافته ی مباحث گوناگون فلسفی، متنی را با لحاظ تطورات تاریخی و تفکیک و تشدید مبانی، آماده کرده و بر اختیار دانشجویان و طلاب احیاناً مبتدی قرار دهیم.

تلاش حاضر، پاسخی است به این ضرورت که به همت برادر ارجمند و فاضل گرانمایه جناب حجة الاسلام و المسلمین خیری گردآوری و تبویب گردیده است. امید که در مسیر آشنایی جوانان و دانش‌پژوهان، راهگشا و مفید واقع گردیده، زمینه ی گام نهادن طبقات مختلف جامعه را در آشنایی با این دانش شریف فراهم نماید.

ضمناً بر خود لازم می‌دانم از زحمات برادر بزرگوارم جناب آقای علی انصاری دارایی و دیگر عزیزانی که ما را در مسیر آماده سازی این کتاب یاری نموده‌اند تشکر نمایم.

چهاردهم بهمن ۱۳۹۱

قم مقدسه

لیله کوهی

« فهرست »

۱۳.....	مقدمه.....
۱۴.....	نکته اول: ماهیت فلسفه.....
۱۵.....	نکته دوم: تعریف حکمت نظری و حکمت عملی.....
۱۶.....	نکته سوم: اقسام حکمت و علوم عقلی.....
۲۰.....	نکته چهارم: مفهوم وجود.....
۲۲.....	نکته پنجم: کی فلسفه بخوانیم؟.....
۲۴.....	نکته ششم: وجود شی، ماهیت.....
۲۵.....	نکته هفتم: تعریف عقل نظری و عملی.....
۲۷.....	نکته هشتم: اقسام عقل نظری.....
۲۸.....	نکته نهم: اقسام عقل عملی.....
۲۹.....	نکته دهم: سه راه برای کشف مجهول.....
۳۱.....	نکته یازدهم: مخالفان فلسفه مشاء.....
۳۲.....	نکته دوازدهم: قواعد فلسفه مشاء.....
۳۵.....	نکته سیزدهم: موارد اختلاف فلسفه مشاء با حکمت متعالیه.....
۴۲.....	نکته چهاردهم: معانی واژه «کلی».....
۴۴.....	نکته پانزدهم: فرق کل با کلی.....
۴۵.....	نکته شانزدهم: معانی واژه «حق».....
۴۶.....	نکته هفدهم: انواع اعتقاد و تصدیق.....
۴۷.....	نکته هجدهم: تحلیل و تجزیه واژه «ماهیت».....
۴۸.....	نکته نوزدهم: تعریف ذهن، فهم و... ..
۵۰.....	نکته بیستم: مواد ثلاث.....
۵۲.....	نکته بیست و یکم: معانی امکان.....
۵۸.....	نکته بیست و دوم: قاعده الشی ما لم یجب لم یوجد.....
۶۰.....	نکته بیست و سوم: ملاک نیازمندی ممکن به علت.....
۶۳.....	نکته بیست و چهارم: برهان بر احتیاج ممکن در بقاء وجودی به علت.....

- نکته بیست و پنجم: واجب تعالی ماهیت ندارد..... ۶۵
- نکته بیست و ششم: خدا در فلسفه مشاء..... ۶۷
- نکته بیست و هفتم: موجودات متناهی و غیر متناهی..... ۶۹
- نکته بیست و هشتم: زمین مرکز عالم است..... ۷۱
- نکته بیست و نهم: عالم جسم بیشتر از یکی نیست..... ۷۲
- نکته سی ام: اصل علیت..... ۷۴
- نکته سی و یکم: لیست الماهیه من حیث هی الّا هی..... ۷۵
- نکته سی و دوم: قاعده الواحد..... ۷۶
- نکته سی و سوم: علل اربعه..... ۷۹
- نکته سی و چهارم: اقسام فاعل..... ۸۰
- نکته سی و پنجم: تشخیص..... ۸۲
- نکته سی و ششم: مقوله «جعل»..... ۸۳
- نکته سی و هفتم: ماهیت رد لذت..... ۸۵
- نکته سی و هشتم: مقوله کم..... ۸۶
- نکته سی و نهم: مقوله کیف..... ۸۹
- نکته چهل: مقوله آین..... ۹۱
- نکته چهل و یکم: مقوله متی..... ۹۲
- نکته چهل و دوم: مقوله جده..... ۹۳
- نکته چهل و سوم: مقوله وضع..... ۹۴
- نکته چهل و چهارم: مقوله فعل و مقوله انفعال..... ۹۵
- نکته چهل و پنجم: مقوله اضافه..... ۹۶
- نکته چهل و ششم: امتناع اعاده معدوم..... ۹۷
- نکته چهل و هفتم: متباین بودن وجودات..... ۹۹
- نکته چهل و هشتم: دور و تسلسل..... ۱۰۱
- نکته چهل و نهم: برهان وسط و طرف در ابطال تسلسل..... ۱۰۴
- نکته پنجاهم: برهان اسد و اخصر در ابطال تسلسل..... ۱۰۶
- نکته پنجاه و یکم: امکان اشرف و امکان اخس..... ۱۰۷
- نکته پنجاه و دوم: افلاک..... ۱۱۰

- نکته پنجاه و سوم: تکرار کائنات (همزادها)..... ۱۱۳
- نکته پنجاه و چهارم: اصالت وجود یا اصالت ماهیت..... ۱۱۶
- نکته پنجاه و پنجم: مقولات..... ۱۱۸
- نکته پنجاه و ششم: سبق و لحوق..... ۱۲۰
- نکته پنجاه و هفتم: حدوث و قدم..... ۱۲۲
- نکته پنجاه و هشتم: جوهر و انواع آن..... ۱۲۵
- نکته پنجاه و نهم: هیولا..... ۱۲۷
- نکته شصتم: برهان فصل و وصل..... ۱۲۸
- نکته شصت و یکم: برهان قوه و فعل..... ۱۳۰
- نکته شصت و دوم: برهان تخلخل و تکاتف..... ۱۳۱
- نکته شصت و سوم: موضع دوگانه خواجه در قبال هیولا..... ۱۳۲
- نکته شصت و چهارم: ابطال جزء لاینجزی..... ۱۳۴
- نکته شصت و پنجم: ۱۳۷
- نکته شصت و ششم: صور نوع..... ۱۴۰
- نکته شصت و هفتم: امتناع تداخل اجسام..... ۱۴۱
- نکته شصت و هشتم: شکل..... ۱۴۲
- نکته شصت و نهم: مکان..... ۱۴۴
- نکته هفتادم: جهت..... ۱۴۶
- نکته هفتاد و یکم: بی‌نهایت جهت داریم..... ۱۴۸
- نکته هفتاد و دوم: اجسام نخستین..... ۱۴۹
- نکته هفتاد و سوم: اثبات میل..... ۱۵۱
- نکته هفتاد و چهارم: نفی قوه جاذبه..... ۱۵۳
- نکته هفتاد و پنجم: ابطال خلاء..... ۱۵۴
- نکته هفتاد و ششم: وجود ذهنی..... ۱۵۷
- نکته هفتاد و هفتم: ترتیب و تشکیک وجود در سیر نزولی..... ۱۵۸
- نکته هفتاد و هشتم: ترتیب و تشکیک وجود در سیر صعودی..... ۱۶۰
- نکته هفتاد و نهم: ربط حادث به قدیم..... ۱۶۲
- نکته هشتادم: کیفیت آفرینش مخلوقات..... ۱۶۴

- نکته هشتاد و یکم: علم واجب تعالی به ممکنات قبل از خلقت..... ۱۶۷
- نکته هشتاد و دوم: علم حضوری و حصولی..... ۱۶۹
- نکته هشتاد و سوم: نفی اتفاق..... ۱۷۰
- نکته هشتاد و چهارم: سه معنا برای «حال»..... ۱۷۲
- نکته هشتاد و پنجم: مزاج..... ۱۷۳
- نکته هشتاد و ششم: روح بخاری..... ۱۷۶
- نکته هشتاد و هفتم: تعریف حرکت..... ۱۷۷
- نکته هشتاد و هشتم: مقومات حرکت..... ۱۷۹
- نکته هشتاد و نهم: حرکت توسطیه و حرکت قطعیه..... ۱۸۰
- نکته نود: معنای حرکت در مقوله..... ۱۸۲
- نکته نود و یکم: حرکت در چهار مقوله..... ۱۸۴
- نکته نود و دوم: نفی حرکت جوهری..... ۱۸۶
- نکته نود و سوم: حرکت طبیعی، قسری و ارادی..... ۱۸۷
- نکته نود و چهارم: سکون..... ۱۸۹
- نکته نود و پنجم: زمان..... ۱۹۰
- نکته نود و ششم: تناهی ابعاد..... ۱۹۱
- نکته نود و هفتم: برهان مسامته..... ۱۹۳
- نکته نود و هشتم: برهان سَلَمی..... ۱۹۵
- نکته نود و نهم: برهان ثَرسی..... ۱۹۸
- نکته صد: برهان لام الفی..... ۲۰۱
- نکته صد و یکم: برهان تخلص..... ۲۰۳
- نکته صد و دوم: برهان سید سمرقندی..... ۲۰۵
- نکته صد و سوم: برهان تطبیق..... ۲۰۷
- نکته صد و چهارم: تعریف نفس..... ۲۰۹
- نکته صد و پنجم: احوال نفس انسانی..... ۲۱۲
- نکته صد و ششم: دو برهان بر وجود نفس..... ۲۱۴
- نکته صد و هفتم: برهان اول بر تجرد نفس..... ۲۱۵
- نکته صد و هشتم: برهان دوم بر تجرد نفس..... ۲۱۶

- نکته صد و نهم: برهان سوم بر تجرد نفس..... ۲۱۷
- نکته صد و دهم: برهان چهارم بر تجرد نفس..... ۲۱۷
- نکته صد و یازدهم: برهان پنجم بر تجرد نفس..... ۲۱۸
- نکته صد و دوازدهم: برهان طلق..... ۲۱۹
- نکته صد و سیزدهم: مراتب نفس انسان..... ۲۲۱
- نکته صد و چهاردهم: تناسخ..... ۲۲۳
- نکته صد و پانزدهم: برهان اول بر ابطال تناسخ..... ۲۲۴
- نکته صد و شانزدهم: برهان دوم بر ابطال تناسخ..... ۲۲۵
- نکته صد و هفدهم: برهان سوم بر ابطال تناسخ..... ۲۲۶
- نکته صد و هجدهم: نفی تشکیک در ماهیت..... ۲۲۸
- نکته صد و یوزدهم: اعتبارات ماهیت..... ۲۲۹
- نکته صد و بیستم: کلی طبیعی..... ۲۳۲
- نکته صد و بیست و یکم: تفاوت جنس و فصل با ماده و صورت..... ۲۳۵
- نکته صد و بیست و دوم: حلی شرعی..... ۲۳۶
- نکته صد و بیست و سوم: نفس فلکی..... ۲۳۸
- نکته صد و بیست و چهارم: ازلی بودن فلک و فلکیات..... ۲۴۰
- نکته صد و بیست و پنجم: ابداع، اختراع و تکوین..... ۲۴۱
- نکته صد و بیست و ششم: نفی عالم برزخ..... ۲۴۲
- نکته صد و بیست و هفتم: نفی مثل افلاطونی..... ۲۴۳
- نکته صد و بیست و هشتم: نفی حشر حیوانات و برخی انسانها..... ۲۴۵
- نکته صد و بیست و نهم: وضعیت افراد بشر در معاد..... ۲۴۶
- نکته صد و سی ام: معاد از نگاه مشاء..... ۲۴۸
- نکته صد و سی و یکم: عقل..... ۲۵۰
- نکته صد و سی و دوم: برهان اول بر وجود عقل..... ۲۵۲
- نکته صد و سی و سوم: برهان دوم بر وجود عقل..... ۲۵۴
- نکته صد و سی و چهارم: برهان سوم بر وجود عقل..... ۲۵۵
- نکته صد و سی و پنجم: برهان چهارم بر وجود عقل..... ۲۵۶
- نکته صد و سی و ششم: برهان پنجم بر وجود عقل..... ۲۵۷

- نکته صد و سی و هفتم: برهان ششم بر وجود عقل..... ۲۵۹
- نکته صد و سی و هشتم: برهان هفتم بر وجود عقل..... ۲۶۰
- نکته صد و سی و نهم: برهان بر تمثیل نفس الامر در موجود مجرد..... ۲۶۲
- نکته صد و چهل: کثرت عقل..... ۲۶۴
- نکته صد و چهل و یکم: برهان اول بر تجرد قوه عاقله..... ۲۶۵
- نکته صد و چهل و دوم: برهان دوم بر تجرد قوه عاقله..... ۲۶۶
- نکته صد و چهل و سوم: برهان سوم بر تجرد قوه عاقله..... ۲۶۷
- نکته صد و چهل و چهارم: برهان چهارم بر تجرد قوه عاقله..... ۲۶۸
- نکته صد و چهل و پنجم: نفی اتحاد عاقل و معقول..... ۲۷۰
- نکته صد و چهل و ششم: نفی اتحاد معقولها..... ۲۷۵
- نکته صد و چهل و هفتم: نفی اتحاد با عقل فعال..... ۲۷۷
- نکته صد و چهل و هشتم: انواع ادراک..... ۲۷۹
- نکته صد و چهل و نهم: ملخصات موجود مجرد..... ۲۸۱
- نکته صد و پنجاهم: برهان صدیقین در فلسفه مشاء..... ۲۸۲

مقدمه

نوشتار حاضر چنان که از عنوان آن نمایان است پژوهشی نکته یابانه در زمینه فلسفه مشاء است و رسالت خویش را در چهارچوب این سنت فلسفی تعریف کرده و به بیان آراء و نظرات فیلسوفان مشایی می پردازد. و تا جایی که مقدور و میسر بوده متعرض اندیشه ها و افکار سایر نظام های فلسفی جهان اسلام همچون اشراق و حکمت متعالیه نشده است.

این مجموعه سعی دارد مطالب و آراء را قوی و متقن عرضه کند و تمعدا از نقد و انتقاد آن ها پرهیز نماید. هدف، بیان افکار و براهین فلسفه مشاء است نه نقد و جرح آن ها.

منظور از فلسفه مشاء بیشتر معطوف به بعد از ورود این نحله ی فلسفی به جهان اسلام است و کمتر نظر به مشائون قبل از اسلام داریم.

بر هر فلسفه خوانی، فلسفه دینی، فلسفه گویی و فلسفه پژوهی ضرورت دارد که حتما با فلسفه مشاء آشنایی پیدا کند چه بدون آشنایی با حکمت مشاء، هرگز فهم عمیق و شایسته از سایر سنت های فلسفی جهان اسلام (اشراق و حکمت متعالیه) و حتی پاره ای از مباحث عرفان نظری حاصل نمی شود. زیرا اصل در جریان فلسفی دنیای اسلام، فلسفه مشاء است و سایر نظام های فلسفی فرع بر آن می باشند. اگر جریان فلسفی را به درختی تشبیه کنیم بی گمان فلسفه مشاء تنه و ریشه آن خواهد بود و اشراق و حکمت متعالیه شاخ و برگ آن.